

HORIZONT 2023/11

Migrációkutató Intézet

Kmeczkó Sára: Az Európai Unió migrációs politikájának további externalizációja – az észak-afrikai országok megerősített kapuór szerepe

2023.08.15.

Kmeczkó Sára: Az Európai Unió migrációs politikájának további externalizációja – az észak-afrikai államok megerősített kapuőr szerepe

BEVEZETÉS: AZ EU-S MIGRÁCIÓS POLITIKA EXTERNALIZÁCIÓJA

Az Európai Unió számára az 1999-ben hatályba lépett Amszterdami Szerződés tette lehetővé, hogy a menekültügy területén is megtegye a legfontosabb lépéseket egy közös európai menekültügyi rendszer (KEMR) kialakítása felé. A szerződésben foglaltak szerint a migrációs politika 2004-től a közös politika részét képezi, szakítva az 1993-ban elfogadott Maastrichti Szerződésben meghatározott kizárólagos kormányközi jelleggel. Az Amszterdami Szerződés „közösségiesítő” rendelkezései tették lehetővé, hogy megkezdődjön a migrációs tárgykörök politikai irányvonalainak a kijelölése. A 2009-ben hatályba lépett Lisszaboni Szerződésben az EU további erőfeszítést tett egy egységes jogállást és eljárásokat tartalmazó közös rendszer létrehozására.

A migrációs politika ma az Unió külkapcsolati szakpolitikáinak egyike, melyben kiemelt szerephez jutnak a kibocsátó és a tranzitországokkal folytatott különböző együttműködések. A harmadik országokkal kialakított partnerségi programok testre szabott politikai csomagok, amelyeknek célja, hogy csökkentsék az Európai Unióra nehezedő migrációs nyomást a migránsok számának korlátozásával. A partnerek együttműködési hajlandóságát növeli, hogy a migrációt érintő kérdéseken túl a partnerség a harmadik országok számára előnyös szakpolitikai területekre – többek között a gazdasági és társadalmi reformokra – is kiterjed.¹

¹ KILIC 2019, 11–15.

ABSZTRAKT

Az Európai Unió migrációs politikájának externalizációja több évtizedes gyakorlat. Az EU migrációs határkontrolljának az Unión kívülre helyezése mint vezérelv jelenik meg az Európai Bizottság által 2020 őszén bemutatott új Migrációs és Menekültügyi Paktum tervezetében. A paktum egyik központi eleme az EU-val határos harmadik országokkal kialakított migrációs partnerségek előmozdítása. Az együttműködési törekvések fókuszában Észak-Afrika országai állnak. A nem uniós államok számára a migráció területén létrehozott együttműködések előnyösnek tűnhetnek, mert azok testreszabottak és számos egyéb, számukra szükséges és kedvező szakpolitikai kérdést is lefednek. Az Európai Unió a külső határok biztosításának kiszervezésével azonban jelentős felelősséget és terhet helyez a harmadik országok vállára, ezért kérdéses, hogy azok a megállapodásban meghatározott feladatoknak és elvárásoknak miképpen tudnak majd eleget tenni.

Az Európai Unió migrációs határkontrolljának az Unión kívülre helyezése a közös migrációs politika több évtizedes kudarcaira reflektáló gyakorlat. Az externalizációs politika keretében az EU a migránsok kibocsátó és tranzitországait mint harmadik országokat von be saját külső határai védelmének a megerősítésébe úgy, hogy közben a migrációs politikák végrehajtását is részben rájuk hárítja át. Ebben a folyamatban az emberi jogok védelmével szemben a migránsok tagállamok területére való eljutásának megakadályozása elsőbbséget élvez. Ez szoros kapcsolatban áll az Európai Unió azon törekvésével, hogy mindezt a migráció kezeléséhez kapcsolódó felelősség kiszervezésével érje el.² Az Európai Unió és a harmadik országok közötti migrációs együttműködések az aszimmetria jellemezi, mivel a migrációs megállapodások olyan erőviszonyokat hoztak létre, amelyekben az EU egyedüli szereplőként határozta meg a szabályokat. A migrációs megállapodások azonban az egyes harmadik országokat zsarolási potenciállal is felruházhatják, amennyiben azok ügyesen használják ki a kedvező geostratégiai helyzetüket.

Az externalizációs politika magasabb szintre helyezését a 2015-ös migrációs válság tette indokolttá. A 2010 végén kirobbant „arab tavasz / iszlamista tél” eseményei által kiváltott ellenőrizetlen migrációs hullám keretében az Európába tartó menedékjogért folyamodók többsége Törökországon keresztül érkezett. Ez szükségessé tette az EU és Törökország között 2016-ban megszületett, a migrációs terhek kiszervezésére irányuló, sokak által kritizált megállapodást. A jogi kötőerővel nem rendelkező nyilatkozat értelmében Törökország felelősséget vállal a menekültek befogadásáért, integrációjáért,³ illetve azért, hogy az embertömegeket az Unió határain kívül tartsa. Mindezért cserébe az EU pénzügyi támogatásban részesítette és az integráció felgyorsításának ígéretével kecsegtette a török államot. Angela Merkel volt német kancellár, a megállapodás egyik fő támogatója már ekkor annak a meggyőződésének adott hangot, hogy az EU–Törökország nyilatkozat mintaként szolgálhat az észak-afrikai államokkal a kontinens felé irányuló migrációs nyomás megfékezése céljából kötendő jövőbeli uniós együttműködési megállapodásokhoz.⁴

A harmadik országokkal kötött migrációs megállapodások azóta még nagyobb jelentőségre tettek szert. A migrációs nyomás mérséklését célként megfogalmazó, a harmadik országok bevonására épülő külpolitikai megközelítés kitüntetett szerepet kap az Európai Bizottság által 2020 szeptemberében bemutatott Migrációs és Menekültügyi Paktum tervezetében is. A jelen elemzés rövid áttekintést nyújt az EU-s migrációs politika externalizációjának jelentősebb állomásairól az észak-afrikai államok vonatkozásában, emellett pedig bemutatja az Európai Unió és Tunézia között 2023 nyarán megkötött migrációs megállapodást. Az utóbbi jelentőségét támasztja alá, hogy Tunéziára sokan az együttműködési mechanizmus

² Az európai határbiztonság kiszervezésének gyakorlata felveti az EU felelősségét a harmadik országok területén esetlegesen elkövetett emberi jogsértésekért. A líbiai emberi jogi helyzet és a Líbiával kötött migrációs együttműködések miatt számos éles kritika érte az EU-t. SANTOS VARA–MATELLÁN, 2021, 316–321.

³ A hivatalos török megközelítés a Törökországban tartózkodó és élő szíriai menekültek vonatkozásában az integráció helyett továbbra is a „harmonikus együttélés” elérésére törekszik. A török társadalom túlnyomó része a szíriai menekültek hazatérését támogatja, és ellenzi a török állampolgársághoz jutásukat. PÉNZVÁLTÓ 2021, 10.

⁴ GOULARD 2016.

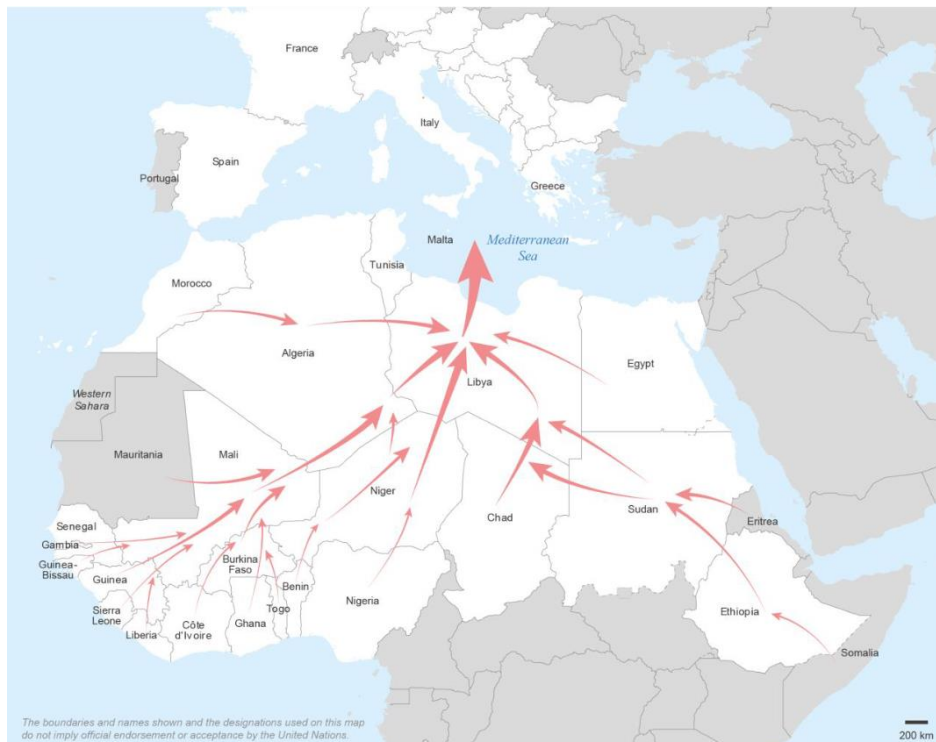
kísérleti államaként tekintenek. Elemzésünk továbbá kitér a jövőben megszülető hasonló együttműködések várható hatékonyságára, valamint arra is, hogy ezek mennyiben tekinthetők valódi, vagy válságmegoldásnak.

FÓKUSZBAN AZ ÉSZAK-AFRIKAI ÁLLAMOKKAL TÖRTÉNŐ MIGRÁCIÓS EGYÜTTMŰKÖDÉS

Bár az EU és Törökország között 2016 márciusában megkötött egyezség fontos mérföldkőnek számít az irreguláris migráció megfékezésében,⁵ mégsem szüntette meg az Európára nehezedő migrációs nyomást. 2016 óta leginkább csak az egyes irreguláris migrációs útvonalak terheltségében állt be jelentős változás: a migránsok a kelet-mediterrán útvonal helyett leginkább a közép-mediterrán útvonalon kísérik meg elérni Európát. A Frontex adatai szerint 2017 első kilenc hónapjában az Európai Unió külső határain regisztrált illegális határátkelések 93%-a ezen az útvonalon történt.⁶ Továbbá az észak-afrikai országok hagyományosan kibocsátó országnak számítanak, azonban a 2010 végén kirobbant „arab tavasz / iszlamista tél” eseménysorozat következtében kialakuló politikai és gazdasági instabilitás, valamint a társadalmi szféra területén megmutatkozó negatív tendenciák következtében maguk is jelentős migrációs tranzitországgá váltak. Ezek a változások arra készítették az európai döntéshozókat, hogy figyelmüket a Földközi-tenger középső részére összpontosítsák. Miután a kibocsátó országokkal kötött migrációs megállapodások nem bizonyultak elégségesnek a probléma kezeléséhez, az Európai Unió kénytelen volt mélyreható migrációs együttműködést kialakítani a Földközi-tenger déli partvidékén fekvő államokkal. Különösen Líbiával és a vele szomszédos országokkal, mert a közép-mediterrán útvonalon Európa partjait elérő irreguláris migránsok túlnyomó többsége a 2011 óta mintegy 1 700 km-es ellenőrizetlen partszakasszal rendelkező Líbiából indulva kezdi meg tengeri utazását.

⁵ Míg 2015-ben a kelet-mediterrán útvonalon 885 583 személy érte el Európát, addig ez a szám 2016 végére 42 319 főre csökkent. EUROPEAN COUNCIL 2023.

⁶ FRONTEX 2018.

1. ábra: Líbia központi szerepe a közép-mediterrán migrációs útvonalon (2017)⁷

AZ UNIÓS VISSZATÉRÉSI RENDSZER KUDARCA – AZ ÉSZAK-AFRIKAI ÁLLAMOK MINT BIZTONSÁGOS HARMADIK ORSZÁGOK KONCEPCIÓJA

Az uniós visszatérési rendszer hatékonysági problémái miatt már a 2010-es évek közepén felmerült annak gondolata, hogy az Európából visszafordított irreguláris migránsokat biztonságosnak számító harmadik országokban – köztük az észak-afrikai államokban – helyezték el. Ezt a felvetést mások mellett Magyarország, Ausztria és Németország is támogatta. Új értelmet nyert ennek következtében az Európai Unió által megkötött visszafogadási megállapodások egyik konstans, ámde ritkán alkalmazott eleme. A harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozó, úgynevezett TCN-záradék⁸ ugyanis lehetővé teszi, hogy az irreguláris migránsokat abba a harmadik országba küldjék vissza, amelyen keresztül azok beléptek az Európai Unió területére. A záradékot az érintett harmadik államok annak politikai érzékenysége miatt rendszerint ellenzik, és különböző jogi aggályok miatt csupán szórványosan alkalmazzák.

A záradék azért is tett szert nagy jelentőségre, mert a kibocsátó országok vonakodnak visszavenni az Európából hazatérő irreguláris migránsaikat. Bár a nemzetközi szokásjog alapján elvárható, hogy az egyes államok visszafogadják a saját állampolgáraikat, az esetek többségében mégsem kerül sor a migránsok visszafogadására. A kibocsátó országokat terhelő kötelezettség megerősítése céljából az Európai Unió a harmadik országokkal kötött

⁷ UNHCR 2017, 1.

⁸ Third country national – harmadik ország állampolgára.

megállapodásait az 1990-es évek óta visszafogadási záradékkal is kiegészíti. (Az EU-s megállapodások az egyes tagállamok által kötött bilaterális visszafogadási megállapodásokkal párhuzamosak, és azokkal szemben elsőbbséget élveznek.) Ennek ellenére a származási országokkal folytatott együttműködés nehézségei miatt az Európából önkéntesen vagy kitoloncolással hazatérő irreguláris migránsok száma továbbra is alacsony, mindössze 20% körüli.

A politikai akarat hiányára vezethető vissza, hogy az egyes államok különböző módon igyekeznek megakadályozni a visszafogadási folyamatot, különösen, ha az állampolgáraik nem rendelkeznek hivatalos úti okmánnyal. A 2014-től 2018-ig vizsgált időszakban Afganisztánból, Marokkóból, Pakisztánból, Irakból, Algériából, Nigériából és Tunéziából mint kibocsátó országból érkezett a legtöbb vissza nem tért irreguláris migráns. A visszafogadási egyezmények hatékonyságával kapcsolatban elmondható, hogy az Európai Unió a 2015 és 2020 közötti időszakban csupán mérsékelt sikereket ért el.⁹ Az uniós visszaküldési politika kudarca¹⁰ pedig ösztönzőleg hat az irreguláris migrációt mérlegelő személyekre.

Az Európai Unió Bizottsága ezért még 2017-ben új javaslatot¹¹ terjesztett elő az EU visszatérési irányelvének felülvizsgálatára. Ennek keretében az Unió támogatásáról biztosította az észak-afrikai országokat, belátva egy hatékonyabb migrációs politika kidolgozásának szükségességét, amelynek részeként az észak-afrikai határbiztonsági architektúrákban hosszú évtizedek óta megmutatkozó hiányosságokat¹² kiküszöbölik, fokozzák a határokon átnyúló információcserét Afrika és Európa, valamint az észak-afrikai államok vonatkozásában, ennek részeként pedig az embercsempész-hálózatok utánpótlási vonalait is felszámolják. Szintén elvárásként fogalmazódott meg a menedékkérőknek nyújtott védelemmel és humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos képességek megerősítése. A javaslat fontos elemét képezik az Algériával, Marokkóval és Tunéziával folytatott visszafogadási megállapodással kapcsolatos tárgyalások gyors lezárására tett erőfeszítések is. A javaslat szerint az észak-afrikai államoknak nem csupán az Európai Unió területén illegálisan tartózkodó saját állampolgáraikat kell visszafogadniuk, hanem azokat az egyéb állampolgársággal rendelkező menedékkérőket is, akiknek a kérelmét az EU elutasította.

Az EU külső határai védelmének kiszervezése az észak-afrikai országokat fontos kapuőri szereppel ruházta fel. Az észak-afrikai államok számára az Unió a fent említett feladatok elvégzéséhez pénzügyi támogatást nyújt, valamint kereskedelmi engedményeket vezet be és

⁹ EURÓPAI SZÁMVEVŐSZÉK 2021, 7–11, 17, 22–23.

¹⁰ Ennek ellenére érdemes megjegyezni, hogy a *soft law*-t alkalmazó, jogi kötőerővel nem rendelkező visszafogadási mechanizmusok tekintetében az Unió lényegesen nagyobb sikereket ért el az elmúlt években. A gyakorlatiasabb megközelítést alkalmazó mechanizmusok esetében érdemes kiemelni az alapszerződésekben megállapított szabályok, valamint az Európai Unió Bíróságának megkerülésével született EU–Törökország nyilatkozatot, valamint az EU és Afganisztán között 2016-ban hatályba lépett migrációs megállapodást. SANTOS VARA 2019, 21–23, 28, 33.

¹¹ EUROPEAN COMMISSION 2017.

¹² HANLON–HERBERT 2015.

a vízumkérelmezési eljárások könnyítésével kapcsolatos ösztönzőket is alkalmaz. Az együttműködés – amelyet az EU „új eredményorientált Migrációs Partnerségi Keretként” nevesít – értelmében az Európai Unió az érintett országokkal célzott együttműködési keretek kialakítására törekszik, és különös hangsúlyt fektet a továbbra is a polgárháború szélén egyensúlyozó Líbiával való együttműködésre. A máltai csúcson elfogadott javaslatot és az EU–Törökország megállapodásra építő további migrációs terveket különböző NGO-k már ekkor kemény kritikával illették, rámutatva a biztonságos harmadik országnak tekintett Líbiával kapcsolatban, hogy ellentmondás feszül az EU által vallott emberi jogi normák tiszteletben tartása és a javaslatban megfogalmazott, ugyanezen értékeket megkérdőjelező eljárások között.¹³ Az együttműködések egészen 2020-ig eredményt is hoztak: 2019-ben az illegális úton Európába eljutott migránsok száma 14 003 fő volt, ami a 2016-os adatokhoz képest 13-szoros csökkenést jelent.¹⁴

E mellett az Európai Unió 2018-ban arra is kísérletet tett, hogy regionális kikötési platformokat¹⁵ hozzon létre. Ezen létesítmények és az európai migrációmenedzsment egyik kulcselemének számító befogadóállomásokból (hotspotok) álló rendszer közötti legjelentősebb különbség, hogy a regionális kikötési platformokat a hotspotokkal ellentétben nem a tagállamok területén kívánták kialakítani, hanem az EU határain kívül. Az elképzelés alapján az UNHCR és az IOM is hozzájárult volna a létesítmények működtetéséhez. A koncepció szerint az észak-afrikai országokban létrehozott központokban történt volna a menedékkérelmezésre jogosultak és a gazdasági migránsok szétválasztása. Az előbbieket szétosztották volna a tagállamok között, míg az utóbbiakat visszaküldték volna a származási országukba. Ezzel az EU a migrációs nyomás felelősségének további áthárítására tett volna kísérletet, ám a felvetést biztonsági, valamint bel- és külpolitikai okokból Marokkó, Algéria és Tunézia is rögtön elutasította.¹⁶ Az észak-afrikai országok fogadókészségének hiánya több okra is visszavezethető. Mivel a létesítményeket befogadó államok felelőssége lett volna a menedékkérelmezésre nem jogosult személyek származási országukba történő visszaküldésének hosszú és bonyolult folyamata, ezzel nem kívánt problémákat vállaltak volna magukra. Másrészt a létesítmények befogadását az észak-afrikai országok közvéleménye sem támogatta volna.¹⁷

¹³ ABDERRAHIM–KNOLL 2017.

¹⁴ EUROPEAN COUNCIL 2023.

¹⁵ Magyarország már 2016-ban is hasonló létesítmény kialakítását szorgalmazta Líbiában. Az elképzelés szerint minden Európa felé igyekvő migránsnak a menedékkérelmezés elbírálását a létesítmény területén kellett volna kivánnia. A felvetést akkor a líbiai egységkormány és az Európai Unió Bizottsága is elvetette. BBC, 2016.

¹⁶ EUROPEAN INSIGHTS 2018.

¹⁷ ABDERRAHIM 2019.

AZ ÉSZAK-AFRIKAI ÁLLAMOKNAK ALLOKÁLT FELADATOK AZ ÚJ MIGRÁCIÓS ÉS MENEKÜLTÜGYI PAKTUMBAN

Az Európai Bizottság 2020 szeptemberében mutatta be a komoly vitákat kiváltó új Migrációs és Menekültügyi Paktum tervezetét. A menekültügyi és migrációs rendelkezések újraszabályozásával¹⁸ kapcsolatban érdemi előrelépésre csupán 2023 nyarán került sor. Az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét Csehországtól átvevő Svédország a migrációt az elnökségi program egyik prioritásaként jelölte meg. Az EU Bel- és Igazságügyi Tanácsában a szakminiszterek június 8-án egyeztettek az új paktummal kapcsolatban, a Tanács június 30-ai ülésén pedig a magyar és a lengyel elutasító álláspont ellenére a tagállamok megszavazták a rendeletcsomagot. A Bizottság még a jövő évi európai parlamenti választások előtt életbe kívánja léptetni a rendeletcsomagot, azonban ehhez az Európai Parlament jóváhagyása is szükséges. A migrációs paktummal kapcsolatos jogalkotás folytatását a jelenlegi spanyol elnökség is kiemelt feladatként kezeli. (Érdemes megjegyezni, hogy a júliusi spanyol választások kimenetelétől függően a kormányzati politikában elképzelhetők változások, amelyek jelentős mértékben kihathatnak a spanyol elnökség kitűzött céljainak a megvalósítására is.)

Az Európai Unió politikai döntéshozói az elmúlt közel egy évtizedben számos alkalommal kulcsfontosságú szereplőként jelölték meg Észak-Afrikát a migrációs válság kezelésével kapcsolatban. Az előző években megkötött migrációs megállapodások azonban csak rövid távon hoztak sikereket, mert 2020-tól kezdődően újra meredeken növekedni kezdett az EU-ba a közép-mediterrán útvonalon érkezők száma. A Frontex adatai szerint 2020-ban az előző évi adatokhoz képest két és félszer több, közel 36 000 irreguláris migráns érkezett a közép-mediterrán útvonalon keresztül. Az EU biztonság- és védelempolitikai érdekeivel ellentétes folyamat az elmúlt két évben tovább erősödött: 2021-ben közel 68 000, 2022-ben pedig már több mint 105 000 irreguláris migráns érte el az EU külső határait a közép-mediterrán útvonalon keresztül. 2023 májusáig már közel fele annyian érkeztek, mint az előző év egészében.¹⁹ Ezért feltételezhető, hogy az észak-afrikai államokból Európa felé igyekvő irreguláris migránsok száma a következő időszakban tovább fog emelkedni.

Év	Irreguláris migránsok száma
2017	118 962
2018	23 485
2019	14 003
2020	35 628
2021	67 724
2022	105 561
2023 (májusig)	50 318

¹⁸ DOBÓ–MARSAI 2023.

¹⁹ EUROPEAN COUNCIL 2023.

1. táblázat: Az Európai Unió területére a közép-mediterrán útvonalon keresztül belépő irreguláris migránsok száma a 2017 és 2023 közötti években²⁰

A negatív tendenciák ismeretében az Európai Unió felismerte, hogy az irreguláris migráció hatékonyabb megfékezéséhez szorosabb együttműködést kell kialakítania az észak-afrikai államokkal. Ezért az új Menekültügyi és Migrációs Paktum egyik kulcsfontosságú kezdeményezése a tranzit- és kibocsátó országoknak számító észak-afrikai államokkal kialakított migrációs vetületű partnerségek további fejlesztése. Annak érdekében, hogy a Bizottság egyezséget tudjon kötni az észak-afrikai államokkal – és hogy ezáltal az Európa felé tartó migránsok elosztását az EU határain kívül is meg lehessen tenni –, az elmúlt hónapok során számos magasrangú EU-tisztviselő és tagállami vezető kereste fel a Földközi-tenger északi partján fekvő arab országokat. Az Európai Unió eddig Tunéziával kötött migrációs megállapodást, valamint hasonló egyezséget tervez kötni a jövőben Marokkóval és Egyiptommal is.

TUNÉZIA

Tunézia – a többi észak-afrikai államhoz hasonlóan – hagyományosan migrációs kibocsátó országnak számít. A tunéziai állam a saját nemzetgazdasági érdekeit figyelembe véve kifejezetten támogatta saját állampolgárainak az európai munkavállalását, mert ezzel a hazai munkanélküliséget csökkenteni tudták. Migrációs szempontból azonban jelentős változás állt be az 1990-es években. A schengeni egyezmény elfogadását követően ugyanis az észak-afrikai országok állampolgárai Európában már csak vízum birtokában vállalhattak munkát. Mivel az észak-afrikai európai munkavállalási kedve nem csökkent, mindez elősegítette az Észak-Afrikából Európa felé irányuló irreguláris migráció növekedését. Az első illegális útvonalak Tunézia és Líbia területén alakultak ki, miután a gazdaságilag elmaradottabb régiókban aktív kábítószer- és fegyvercsempész-hálózatok, melyek az állam informális toleranciáját élvezték, a tevékenységi körüket diverzifikálva embercsempészettel is foglalkozni kezdtek. Sikeres tevékenységüknek köszönhetően ezeken az útvonalakon egyre nagyobb számban átkeltek a szubszaharai országokból elinduló migránsok is, és a régió a 2000-es évek elejére már fontos migrációs tranzitterületnek számított.²¹

Az Európai Unió és a két harmadik országnak tekintett Tunézia és Líbia, illetve a két utóbbi ország között már az ezredforduló elejétől szoros migrációs együttműködés vette kezdetét, amely jelentős sikereket ért el. Ennek oka, hogy a két észak-afrikai állam vezetői az európai politikai és diplomáciai nyomásnak engedve készek voltak együttműködni az európai tagállamokkal az Európa felé tartó irreguláris migráció megfékezésére, és ezzel egyidejűleg az EU külső határainak védelme érdekében. Az európai biztonsági érdekérvényesítés szempontjából kedvező együttműködés azonban 2011-ben véget ért, miután az észak-afrikai államok a kialakuló politikai destabilizáció és hatalmi vákuum miatt a korábbi kapuőr

²⁰ Adatok forrása: EUROPEAN COUNCIL 2023.

²¹ TRIANDAFYLLIDOU–MAROUKIS 2012, 33; HERBERT 2019, 5–7.

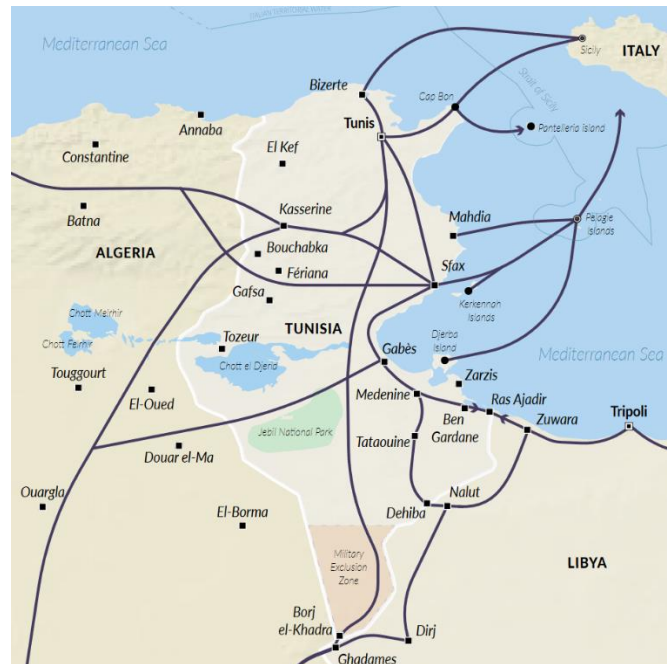
szerepüket már nem voltak képesek betölteni. A határbiztonsági architektúrában megmutatkozó hiányosságok következtében az észak-afrikai államok a szubszaharai országokból észak felé tartó irreguláris migránsokat már nem tudták feltartóztatni, ami jelentős mértékben hozzájárult a továbbra is megoldásra váró európai migrációs helyzet súlyosbodásához.

A Tunéziát 1987 óta irányító Zín el-Ábidín Ben Ali elnök 2011. január eleji távozását követően az ország határellenőrzése összeomlott. A „jázminos forradalom” okozta zűrzavar miatt az állam nem volt képes kellő figyelmet fordítani a tunéziai partoktól Európa felé irányuló irreguláris migráció megfékezésére. Emiatt 2011-ben a Tunéziából kiinduló migráció Olaszország partjainál az illegális határátlépések számában az előző évhez képest mintegy 40-szeres (4 192%) növekedést mutatott (652-ről 27 982-re nőtt). Az Európai Unió és Tunézia között 2011-et követően létrejött migrációs megállapodásoknak köszönhetően azonban a Tunéziából Európa felé tartó irreguláris migrációt tekintve egészen 2020-ig jelentős csökkenés volt tapasztalható.²²

A migrációs nyomás 2020-ban kezdődő felerősödéséhez számos egymással szoros összefüggésben álló gazdasági és társadalmi tényező (korábbról megörökölt gazdasági problémák, Covid-19, zsugorodó középosztály, kormányzati kudarcok, ukrajnai háború) vezetett. A helyzet súlyosságát szemlélteti, hogy 2022-ben több Tunéziából induló irreguláris migránst fogtak el az olasz hatóságok, mint 2011-ben. A 2021-es évvel összehasonlítva pedig 15 000-rel több Európa felé tartó irreguláris migránst tartóztattak fel a tunéziai hatóságok a partok közelében és a Földközi-tengeren. Az elmúlt három év során tapasztalt migrációs trendekkel kapcsolatban érdemes megemlíteni a Tunéziából Európába tartó irreguláris migránsokkal kapcsolatos változásokat. A tunéziai állampolgársággal rendelkező irreguláris migránsok között egyre nagyobb számban fordulnak elő gyermekek, nők és családok. E mellett a hatóságok a tavalyi évben a 2021-es adatokhoz képest közel négyszer annyi szubszaharai irreguláris migránst fogtak el.²³

²² Ebből a szempontból kivételt jelentett a 2017-es év, amikor a tunéziai dínár az euróhoz viszonyított értékéből 30%-ot veszített. Ez a fejlemény a tunéziai állampolgársággal rendelkező irreguláris migránsok számának ideiglenes emelkedéséhez vezetett. Az olasz hatóságok 2017 és 2018 között több mint 11 000 tunéziai illegális migránst fogtak el. Összehasonlításképpen: 2011-ben több mint 28 000 tunéziai irreguláris migránst regisztráltak az olasz partoknál. A csökkenés másik oka, hogy a tunéziai irreguláris migránsok jelentős része Európa helyett a Közel-Keletre távozott és ott különböző szélsőséges szervezetekhez csatlakozott („foreign fighter phenomenon”). HERBERT 2022, 6.

²³ ABDERRAHIM 2023B, 13–17; 20–21.

2. ábra: A Tunéziából kiinduló főbb irreguláris migrációs útvonalak²⁴

A tunéziai belpolitikában a migrációs helyzet, különös tekintettel a Tunéziából Európa felé induló külföldi irreguláris migránsokra, hosszú ideig nem képezte a politikai viták tárgyát. A tunéziai állampolgárokat érintő irreguláris migráció többnyire csupán választások vagy katasztrófának tekinthető hajótörések alkalmával került terítékre, a parlamenti pártok más esetekben nem tették közéleti témává. Amikor azonban a belpolitikai diskurzus részévé vált, szinte kizárólag egyéni sorsokhoz kapcsolódóan jelent meg.²⁵ A probléma 2022 második felétől kezdődően azonban egyre inkább a belpolitikai napirend részét képezi. Kaisz Szaíd elnök a tunéziai Nemzetbiztonsági Tanács 2023. februári ülésén elhangzott beszédében felszólította a kormányt, hogy sürgősen lépjen fel katonailag és diplomáciailag is a Tunéziába érkező külföldi állampolgárok migrációja ellen. A beszédében annak a meggyőződésének is hangot adott, hogy a Tunéziába irányuló szubszaharai állampolgárok migrációja fenyegetést jelent az ország demográfiájára nézve, mert az ország arab identitásának megváltoztatásához vezet.²⁶

A tunéziai elnök évek óta elutasítja, hogy Tunézia az Európai Unió határainak őre legyen. A hivatalos tunéziai álláspont tekintetében azonban nyáron jelentős változás állt be, miután a hónapok óta zajló tárgyalások eredményeképpen július 16-án Tunézia és az Európai Unió stratégiai megállapodást kötött. A paktum tuniszi aláírásakor az időközben megbukott Mark Rutte holland, valamint Georgia Meloni olasz miniszterelnök is jelen volt. A megállapodás az alábbi öt területre terjed ki: makrogazdasági stabilitás, gazdaság és kereskedelem, zöldenergia-átállás, emberek közötti kapcsolatok, migráció és mobilitás. Mindezek közül a

²⁴ HERBERT 2022, 10.

²⁵ HERBERT 2022, 31.

²⁶ ABDERRAHIM 2023B, 10–11.

migrációval kapcsolatos erőfeszítések fokozása a leginkább hangsúlyos. A megállapodás kiemelt célja a határbiztonság szavatolása mellett az embercsempész-hálózatok elleni harc fokozásával az irreguláris migráció megfékezése. Az Európába irányuló migráció egyik fő kiindulási pontjává vált Tunézia számára az EU a megállapodásban foglaltak szerint összesen több mint egymilliárd euró értékű pénzügyi támogatást folyósít, melyből az irreguláris migráció visszaszorítására 105 millió eurónyi összeget különítettek el.²⁷

A támogatás megteremti Tunézia számára annak a pénzügyi feltételeit, hogy az EU külső határait is hatékonyan védeni képes menekültügyi rendszert, valamint pufferzónát építsen ki. Ez pedig óriási terhet és felelősséget ró az észak-afrikai országra. A hatékony határvédelmi rendszer kiépítése és működtetése révén az európai államok – elsősorban Olaszország – hosszabb távon abban érdekeltek, hogy Tunéziát biztonságos harmadik országgént azonosíthassák, ahová a Tunéziából az EU felé tartó tunéziai és más afrikai országokból érkező irreguláris migránsokat visszaküldhetik, s ahol – a már 2018 óta napirenden levő – gyűjtőközpontokat ki tudnák alakítani az Európa felé igyekvő tömegek megrostálásához.

Az Európai Unió az említett pénzügyi támogatás feltételül szabta, hogy Tunézia állapodjon meg a Nemzetközi Valutaalappal egy két éve húzódó hitelprogram véglegesítéséről. Azonban a súlyos gazdasági válság²⁸ sújtotta és jelentős mértékben eladósodott Tunézia várhatóan továbbra sem válik jogosulttá a Nemzetközi Valutaalap közel 2 milliárd dollár értékű mentőcsomagjára. A tunéziai gazdasági problémákkal kapcsolatban Josep Borrell külügyi- és biztonságpolitikai főképviselő rendkívül aggasztónak ítélte az észak-afrikai ország helyzetét, mivel kijelentése szerint Tunézia a gazdasági és társadalmi összeomlás határán egyensúlyoz. Tunézia GDP-arányos államadóssága jelenleg 80% körüli. Az ország 2021-ben kérelmezte az IMF-mentőcsomagot, amelynek az állami vagyon privatizációját is magában foglaló feltételeit azonban az elnök továbbra is elutasítja. Álláspontja szerint az IMF által támasztott feltételek teljesítése az ország kiárusításához, valamint a tunéziai embereket sújtó megélhetési válság további súlyosbodásához vezetne.²⁹

Az Európai Unió és Tunézia között júliusban megkötött paktumban lefektetett migrációs célok hosszú távú megvalósítása erősen kérdéses, mert a két entitás kooperációját számos tényező nehezíti. A paktum alapján folyósítandó összeg nem tekinthető jelentősnek, hiszen az eltörpül a „jázminos forradalmat” követően a G8 által Tunéziának és Egyiptomnak

²⁷ ZAWYA 2023.

²⁸ A mélyreható gazdasági és társadalmi problémák leküzdésére az ország vezetése az elmúlt évtizedben nem dolgozott ki megfelelő megoldást. Emiatt a szegénységi küszöb alatt élők száma jelenleg az ország lakosságának mintegy a fele, közel 6 millió fő. Az inflációs ráta (10%) és a munkanélküliségi ráta (15%) továbbra is magas. A súlyos gazdasági helyzet következtében az agyelszívás mértéke is jelentős, így a magasan képzett munkaerő jelentős százaléka távozik évről-évre az országból. 2014 óta évente 2 500–3 000 mérnök hagyja el Tunéziát, köztük a frissen végzettek 90%-a. Az orvosok esetében is hasonló tendencia figyelhető meg. ABDERRAHIM 2023B, 5–8.

²⁹ A tunéziai elnök álláspontját segít megérteni, ha felidézzük, hogy az IMF és a Világbank által az 1980-as években az országra kényszerített, a gazdasági liberalizációt a gyakorlatba átültetni hivatott Strukturális Kiigazítási Programok (SAP-ok) hatására az élelmiszerek ára és a munkanélküliségi ráta egyaránt jelentősen megnőtt. A kialakult helyzet számos halálos áldozatot követelő zavargásokhoz vezetett. ELDIN–SALIH 2013, 187.

felajánlott 20 milliárd dollár értékű pénzügyi támogatáshoz viszonyítva. Miután Tunézia strukturálisan mély gazdasági és társadalmi problémákkal küzd, a nyáron felajánlott összeg valószínűleg nem lesz elég a problémák orvoslására. Ennek fényében pedig kérdéses, hogy Tunézia mennyiben lesz képes hatékony és jól működő határvédelmet kialakítani.

A megállapodást számos kritika érte. Ezek egy része arra vonatkozik, hogy Tunézia nem tesz különbséget a területén tartózkodó migránsok státusza között annak ellenére sem, hogy az ország aláírta és ratifikálta a menekültek jogállásáról szóló 1951-es genfi egyezményt. A Tunéziában tartózkodó menekülteknek tartózkodási engedélyre van szükségük ahhoz, hogy legálisan éljenek és dolgozzanak az országban. A menedékkérők kérelmeit az UNHCR dolgozza fel, azonban a tunéziai hatóságok nem fogadják el ennek az eredményét. Továbbá az ország a mai napig nem rendelkezik migrációs stratégiával. Tunézia a „jázminos forradalmat” követően kezdte meg a nemzeti migrációs stratégia kidolgozását, azonban a ratifikáció a mai napig várat magára. Ennek a hiányában Tunézia nem rendelkezik olyan jogi kerettel, amely szabályozná a területén tartózkodó menedékkérők és menekültek státuszát.³⁰ A becslések szerint körülbelül 30 és 50 000 fő közöttire tehető a Tunézia területén tartózkodó szubszaharai migránsok száma. Több NGO kiemeli a tunéziai hatóságok által jellemzően a szubszaharai migránsok ellen elkövetett emberi jogi sértéseket és a velük szembeni kíméletlen fellépést.³¹ Az Európa Tanács emberi jogi biztosa, Dunja Mijatovic szerint kérdéses, hogy a megállapodás összeegyeztethető-e az emberi jogi normákkal, ezért a megállapodásba emberi jogi biztosítékok beépítését javasolja.³² A megállapodást ért kritikák ezen felül reflektálnak a tunéziai elnök autokratának tekintett hatalomgyakorlási módszereire is. Mint ismert, Kaisz Szaíd 2021 óta az alkotmány 80. cikkelyére hivatkozva elnöki rendeletekkel irányítja Tunéziát. A kormány feloszlását, a parlament felfüggesztését, majd a 2022 nyarán rendezett referendumot követően az elnök jogköre tovább szélesedett. A 2011 óta tartó politikai átalakulás elmúlt években tapasztalható fejleményei miatt a tunéziai demokráciát többen bukott kísérletnek tekintik.³³

Csupán remélni lehet, hogy az Európai Unió által felajánlott pénzügyi eszközök valóban érdekeltté teszik Tunéziát az Európa felé tartó irreguláris migráció elleni hosszabb távú küzdelemben. Tunézia együttműködési hajlandóságának mértéke ugyanis kérdésessé válhat. A kedvező geostratégiai helyzetben lévő Tunézia számára a megállapodás zsarolási potenciált is magában rejt, emiatt várhatóan a kedvező alkupozíciót kihasználva a jövőben még nagyobb pénzügyi támogatásokat alkudhat ki az Európai Uniótól. Már 2017-ben megfogalmazódott az európai döntéshozók fejében az az elképzelés, hogy az észak-afrikai ország vezetése politikai és gazdasági engedmények megszerzése céljából tudatosan nem tartja vissza az Európa felé tartó irreguláris migránsokat.³⁴

³⁰ ENSARI ET AL. 2023, 19.

³¹ PARIKH 2023.

³² COUNCIL OF EUROPE 2023.

³³ YERKES–ALHOMUD 2022.

³⁴ ABDERRAHIM 2019, CASSARINO 2023, 25–27.

MAROKKÓ

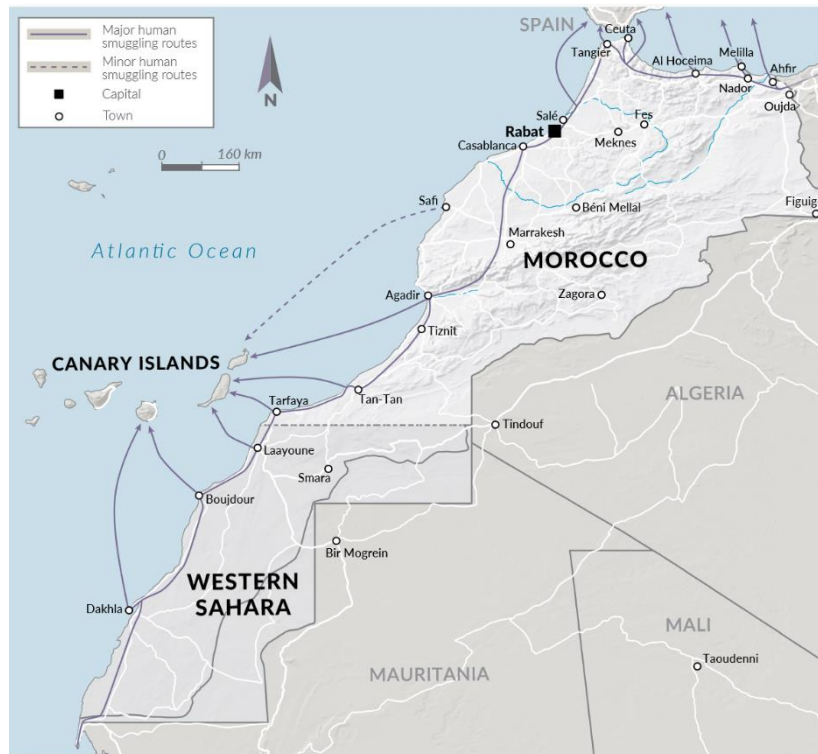
A 2024. nyári európai parlamenti választások előtt várható, hogy az Európai Unió Tunézia mellett a nyugat-mediterrán útvonalon fekvő Marokkóval, valamint Egyiptommal is stratégiai megállapodást köt az Európába irányuló irreguláris migráció megfékezése céljából. Az észak-afrikai térség másik két államával (Líbia és Algéria) kapcsolatban erre valószínűleg nem kerül sor. A továbbra is polgárháborús állapotok uralta Líbia ugyanis egyelőre nem tekinthető biztonságos harmadik országnak. Algéria pedig már hosszabb ideje szuverenitási kérdésként tekint a migrációs politikára, így elzárkózik attól, hogy az Európai Unióval ezen a téren szorosabb együttműködést alakítson ki.

Marokkó az euroafrikai térség migrációs rendszerében hármas szerepet tölt be, hiszen kibocsátó, tranzit- és célország egyidőben. Az ország a nyugat-afrikai és a nyugat-mediterrán migrációs útvonalakon fekszik, így területéről főként a Kanári-szigetekre, az európai kontinensre és az spanyol afrikai enklávék (Ceuta és Melilla) területére irányul irreguláris migráció. A két útvonal forgalma 2020 óta folyamatosan csökken, ezáltal Marokkó jelentősen hozzájárul Európa biztonságához. Az irreguláris migráció és az embercsempész-hálózatok elleni küzdelem hatékonyságát jelentős mértékben elősegíti az ország migrációs politikája, ami jelentősen különbségeket mutat a Tunézia által követett magatartáshoz képest. Marokkó is ratifikálta a menekültek jogállásáról szóló 1951. évi genfi menekültügyi egyezményt, azonban Tunéziával ellentétben az országban élő, de marokkói állampolgársággal nem rendelkező személyek ugyanazon szabadságjogokkal rendelkeznek, mint a marokkói állampolgárok – az alkotmány 2011-es módosítását követően (ennek ellenére érdemes megemlíteni, hogy Marokkó a változtatásoknak csupán egy részét valósítja meg a gyakorlatban). Továbbá Marokkó 2014 óta rendelkezik humanitárius megközelítést alkalmazó nemzeti migrációs stratégiával is. A Marokkó és az Európai Unió közötti migrációs együttműködés további megerősítésére a tavalyi évben került sor.³⁵

A migrációs együttműködés területén legutóbb 2023 tavaszán került sor változásra, amikor Várhelyi Olivér, az Európai Bizottság szomszédság- és bővítéspolitikáért felelős biztosa egy öt pillérré épülő programot hirdetett meg több mint 600 millió euró értékben. Az együttműködés migrációs része Marokkó határigazgatási rendszerének megerősítésére, az embercsempész-hálózatok elleni küzdelem fokozására, valamint az önkéntesen visszatérő migránsok számának a növelésére törekszik.³⁶ Az EU és Marokkó közötti migrációs együttműködés eddigi eredményei alapján feltételezhető, hogy Tunéziát követően az Európai Unió Marokkóval is stratégiai megállapodást fog kötni, amelynek kiemelkedően fontos területét képezi majd a migrációs kooperáció további megerősítése.

³⁵ TÁRIK–TÓTH 2023, 1–8.

³⁶ EUROPEAN COMMISSION 2023.

3. ábra: A marokkói embercsempész-bázisok által működtetett útvonalak (2022 decembere)³⁷

EGYIPTOM

Az Európai Unió Marokkó mellett valószínűleg a kibocsátó, tranzit- és célország Egyiptommal is stratégiai megállapodást fog kötni, többek között az irreguláris migráció mérséklése céljából. Egyiptom a stabilan működő államisága, erős gazdasága és a régióban megkerülhetetlen szerepe miatt megbízható partnere lehet az Európai Uniónak. Az Európába tartó irreguláris migránsok az ország által alkalmazott szigorú migrációs politika miatt a szomszédos Líbiából kísérik meg elérni az Európai Unió területét. A Frontex adatai szerint 2022-ben a Líbiából Európa felé induló irreguláris migránsok között az egyiptomi állampolgárok voltak a legtöbben.³⁸

Egyiptom 2016 szeptemberében fogadta el a tíz évre előtekintő és az irreguláris migráció mérséklését célként megfogalmazó nemzeti stratégiáját. A stratégia szigorú büntetést (pénzbeli büntetést és szabadságvesztést) szab ki az embercsempészet minden formája esetén. 2022-ben újabb szigorításra került sor, így a pénzbeli büntetési tételek jelenleg 20 000 és 500 000 egyiptomi font közötti összegek lehetnek. A dokumentum elfogadása óta az európai-egyiptomi tengeri határt egyetlen migránsokat szállító hajó sem lépte át.³⁹

Az Európai Unió és Egyiptom között a migráció kérdéseit érintő tárgyalásra utoljára 2023 júniusában került sor, amikor Josep Borrell külügyi és biztonságpolitikai főképviselő

³⁷ ABDERRAHIM 2023A, 8.

³⁸ FRONTEX 2023.

³⁹ MORSY 2023.

Kairóban járt. Borrell látogatására azt követően került sor, hogy egy eredetileg Egyiptomból üresen induló hajó, ami később Líbiában kikötött és 750 irreguláris migránst vett a fedélzetére, elsüllyedt a görög partoknál. A tragédiát csupán 104 ember élte túl. A tárgyalásokat követő sajtótájékoztatón a külügyi és biztonságpolitikai főképviselő bejelentette, hogy az EU 80 millió euró értékben támogatja Egyiptom határbiztonságának megerősítését és az embercsempész-hálózatok visszaszorítását. Érdeemes azonban megemlíteni, hogy a pénzügyi támogatás annak alacsony volumene miatt aligha lesz elegendő ahhoz, hogy Egyiptom hosszabb távon is képes legyen feltartóztatni és visszafordítani a területén tartózkodó külföldi migránsokat. Annál is inkább, mert a 110 milliós Egyiptom a lakossága 10%-át kitevő lélekszámú, többségében szudáni és dél-szudáni migránst fogad be. A Szudánban áprilisban kialakult újabb krízis lehetséges következményeit mérlegelve a felek egyetértettek abban, hogy a jövőben a régió instabilitását eredményező viszonyok javításával kell az Európába irányuló irreguláris migrációs nyomást csökkenteni.⁴⁰

ÖSSZEGZÉS

Az Európai Unió migrációs határkontrolljának Unión kívülre helyezése egy több évtizedre visszatekintő gyakorlat, melynek során az Európai Unió a külső határainak megerősítésébe harmadik országokat von be, miközben a migráció kezeléséhez kapcsolódó felelősséget is rájuk hárítja át. Ezek az államok gyakran maguk is kibocsátó, tranzit- és célországok egyidőben. A 2015-ös európai migrációs válság szükségessé tette a gyakorlat magasabb szintre emelését. A továbbra is megoldásra való migrációs helyzet kezelésében az externalizációs gyakorlatnak jelentős szerepe volt.

A 2016-ban elfogadott EU–Törökország nyilatkozatban foglaltaknak köszönhetően a kelet-mediterrán útvonal forgalma jelentős mértékben csökkent. A migrációs útvonalakon zajló forgalom súlypontjában bekövetkezett változásokat követően jelenleg is a közép-mediterrán útvonal a legforgalmasabb. A migrációs nyomás ezen az útvonalon 2019-et követően jelentős mértékben felerősödött. Az európai biztonságpolitikai érdekek szempontjából rendkívül negatív tendenciák 2023-ban várhatóan újabb negatív rekordhoz fognak vezetni. Mindez arra készítette az Európai Uniót, hogy déli szomszédjaival szorosabb migrációs együttműködést alakítson ki. Az Európai Bizottság által 2020-ban bemutatott új Menekültügyi és Migrációs Paktum fontos szerepet szán a biztonságos harmadik országokkal folytatott migrációs kooperáció fejlesztésére.

Az Európai Unió az első megállapodást a közép-mediterrán migrációs útvonalon található, súlyos gazdasági és pénzügyi válsággal küzdő Tunéziával kötötte meg 2023 júliusában. A stratégiai megállapodásnak hangsúlyos elemét képezi a tunéziai határbiztonsági architektúra megerősítése annak érdekében, hogy az országból elindulva minél kevesebb irreguláris

⁴⁰ EL-BEY 2023.

migráns érje el Európa déli határait. A paktum jelentős terhet ró a tunéziai államra, ezért korántsem bizonyos, hogy az ország hosszú távon is képes lesz megfelelni a megállapodásban foglaltaknak.

Az Európai Unió a 2024-es európai parlamenti választások előtt újabb, a migrációt is érintő megállapodás elfogadására törekszik két további észak-afrikai állammal. A Marokkóval és Egyiptommal kötendő megállapodások – tekintettel az EU és az említett két ország eddigi migrációs együttműködésének mérlegére – várhatóan sikeresebbnek bizonyulnak. Ennek valószínűségét növeli, hogy Tunéziával összehasonlítva Egyiptom és Marokkó erősebb gazdasággal és stabilabb államisággal rendelkezik. Mindezek ellenére a Tunéziával kötött megállapodás óriási jelentőségű, hiszen az Európa déli államaira nehezedő migrációs nyomás mérséklésére, ha csak átmenetileg vagy rövid távon is, de égető szükség mutatkozik.

IRODALOMJEGYZÉK

ABDERRAHIM, Tasneem (2023A): *Morocco: Irregular migration ebbs as Rabat cracks down on human smuggling*. Forrás: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/07/Tasnim-Abderrahim-Morocco-Irregular-migration-ebbs-as-Rabat-cracks-down-on-human-smuggling-GI-TOC-July-2023.pdf> (Megtekintve: 2023.07.25.)

ABDERRAHIM, Tasneem – KNOLL, Anna (2017): *North Africa: will the carrot and stick approach work? – Blog 1*. 2017.03.10. Forrás: <https://ecdpm.org/work/the-eus-migration-cooperation-with-north-africa-will-the-carrot-and-stick-approach-work-blog-1> (Megtekintve: 2023.07.25.)

ABDERRAHIM, Tasneem (2019): *Pushing the boundaries: How to create more effective migration cooperation across the Mediterranean*. 2019.01.15. Forrás: <https://ecfr.eu/publication/pushing-the-boundaries-effective-migration-cooperation-a-cross-mediterranean/> (Megtekintve: 2023.07.25.)

ABDERRAHIM, Tasneem (2023B): *Tunisia: Increased Fragility Fuels Migration Surge*. Forrás: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/06/Tasnim-Abderrahim-Tunisia-Increased-fragility-fuels-migration-surge-GI-TOC-July-2023.pdf> (Megtekintve: 2023.07.25.)

BBC (2016): *Hungary PM suggests giant migrant city in Libya*. 2016.09.24. Forrás: <https://www.bbc.com/news/world-europe-37463386> (Megtekintve: 2023.07.25.)

CASSARINO, Jean-Pierre (2023): *Multi-layered Cooperation on Readmission in the Euro-Mediterranean and Euro-African Areas*. *EuroMeSCo*, (2023/28) 20–39.

COUNCIL OF EUROPE (2023): *European states' migration co-operation with Tunisia should be subject to clear human rights safeguards*. 2023.07.17. Forrás: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/european-states-migration-co-operation-with-tunisia-should-be-subject-to-clear-human-rights-safeguards> (Megtekintve: 2023.07.25.)

ELDIN, Kamal – SALIH, Osman (2013): *The Roots and Causes of the 2011 Arab Uprisings*. *Arab Studies Quarterly* 35 (2013/2) 184–206.

ENSARI, Pinar – KASAVAN, Camille – THENOT, Eleonor (2019): *Migration-relevant policies in Tunisia*. Forrás: <https://www.mignex.org/sites/default/files/2023-02/mbp-d053-migration-relevant-policies-in-tunisia-v2-2023-02-22.pdf> (Megtekintve: 2023.07.25.)

EL-BEY, Doaa (2023): *EU combats illegal migration*. 2023.06.26. Forrás: <https://english.ahram.org.eg/NewsContent/50/1201/503439/AlAhram-Weekly/Egypt/EU-combats-illegal-migration.aspx> (Megtekintve: 2023.07.25.)

EUROPEAN COMMISSION (2023): *EU launches new cooperation programmes with Morocco worth €624 million green transition, migration and reforms.* 2023.03.02. Forrás: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/eu-launches-new-cooperation-programmes-morocco-worth-eu624-million-green-transition-migration-and-2023-03-02_en (Megtekintve: 2023.07.25.)

EURÓPAI SZÁMVEVŐSZÉK (2021): *Az Unió harmadik országokkal folytatott visszafogadási együttműködése: releváns intézkedések kevés eredménnyel.* Forrás: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_17/SR_Readmission-cooperation_HU.pdf (Megtekintve: 2023.07.25.)

EUROPEAN COUNCIL (2023): *Infographic - Migration flows: Eastern, Central and Western routes.* 2023.07.04. Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/migration-flows-to-europe/> (Megtekintve: 2023.07.25.)

EUROPEAN INSIGHTS (2018): *Still no agreement on the proposed "regional disembarkation platforms" and "controlled centres".* Forrás: <https://www.vuesdeurope.eu/en/news/still-no-agreement-on-the-proposed-regional-disembarkation-platforms-and-controlled-centres/> (Megtekintve: 2023.07.25.)

FRONTEX (2018): *Africa-Frontex Intelligence Community Joint Report 2017.* 2018.11.20. Forrás: <https://frontex.europa.eu/publications/afic-2017-ktLwW1> (Megtekintve: 2023.07.25.)

FRONTEX (2023): *EU's external borders in 2022: Number of irregular border crossings highest since 2016.* 2023.01.13. Forrás: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/eu-s-external-borders-in-2022-number-of-irregular-border-crossings-highest-since-2016-YsAZ29> (Megtekintve: 2023.07.25.)

GOULARD, Hortense (2016): *Angela Merkel: EU's Turkey deal a model for North African Countries.* 2016.08.23. Forrás: <https://www.politico.eu/article/angela-merkel-wants-refugee-migration-deals-with-northern-african-countries-migrants-migration-turkey/> (Megtekintve: 2023.07.25.)

HANLON, Querine – HERBERT, Matthew (2015): *Border Security Challenges in the Grand Maghreb.* 2015.05. Forrás: <https://www.files.ethz.ch/isn/191018/PW109-Border-Security-Challenges-in-the-Grand-Maghreb.pdf> (Forrás: 2023.07.25.)

HERBERT, Matt (2022): *Losing hope: Why Tunisians are leading the surge in irregular migration to Europe.* 2022.01. Forrás: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2022/01/GI-TOC-Losing-Hope-Tunisia-Report-2021.pdf> (Megtekintve: 2023.07.25.)

HERBERT, Matt (2019): *States and smugglers: The ties that bind and how they fray.* Forrás: <https://www.kas.de/documents/282499/282548/MDS+17+Transnational+Organized+>

[Crime+and+Political+Actors+in+the+Maghreb+and+Sahel.pdf/9e2145e6-4935-3278-174b-746c91fd18c8?version=1.1&t=1548758044198](https://www.migrationpolicy.org/publications/working-paper-9e2145e6-4935-3278-174b-746c91fd18c8?version=1.1&t=1548758044198) (Megtekintve: 2023.07.25.)

HERBERT, Matthew (2016): *At the Edge. Trends and Routes of North African Clandestine Migrants*. 2016.11. Forrás: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2016/12/at-the-edge-paper-final-.pdf> (Megtekintve: 2023.07.25.)

KILIC, Tugce (2019): *A menekültügyi politika Európai Unió kívülre helyezése. A Törökországgal kötött egyezés és annak hatása a Balkánra*. Állam- és Jogtudomány, 60 (2019/4) 11–27.

MORSY, Ahmed (2023): *INTERVIEW: Egypt valuable EU partner in combatting irregular migration - Danish PM*. 2023.03.21. Forrás: <https://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/1234/491984/Egypt/Foreign-Affairs/INTERVIEW-Egypt-valuable-EU-partner-in-combatting-.aspx> (Megtekintve: 2023.07.25.)

PARIKH, Shreya (2023): *How Tunisia Produces “Irregular” Migrants*. 2023.06.13. Forrás: <https://timep.org/2023/06/13/HOW-TUNISIA-PRODUCES-IRREGULAR-MIGRANTS/> (Megtekintve: 2023.07.25.)

PÉNZVÁLTÓ, Nikolett (2021): *Az Európai Unió Törökországi Menekülteket Támogató Eszköze – Hogyan hasznosult a folyósított összeg?* Horizont 2021/11. Migrációkutató Intézet, 2021.06.08. Forrás: https://www.migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2021/06/20210608_HORIZONT_2021_11_penzvalto_nikolett_az_eu_ropai_unio_torokorszagi_menekulteket_tamogato_eszkoze-1.pdf (Megtekintve: 2023.07.25.)

SANTOS VARA, J. – PASCUAL MATELLÁN, I. (2021): *The Externalisation of EU Migration Policies: The Implications Arising from the Transfer of Responsibilities to Third Countries*. In: DOUMA W. Th. (szerk.): *The Evolving Nature of EU External Relations Law*. Springer, The Hague, 315–332.

TÁRIK, Meszár – TÓTH, Klaudia (2023): *Marokkó Európa védőbástyája – az arab ország szerepe a nyugat-mediterrán térség migrációs rendszerében*. Horizont 2023/8. Migrációkutató Intézet, 2023.06.06. Forrás: https://www.migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2023/06/20230606_HORIZONT_2023_8_tarik_meszar_toth_klaudia_marokko_europa_vedobastyaja_az_arab_oroszag_szerepe_a_nyugat_mediterran_terseg_migracios_rendszereben.pdf (Megtekintve: 2023.07.25.)

TRIANDAFYLIDOU, Anna – MAROUKIS, Thanos (2012): *Migrant smuggling. Irregular migration from Asia and Africa to Europe*. Palgrave Macmillan, London.

UNHCR (2017): *Central mediterranean route: Working on alternatives to dangerous journeys*. Forrás: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/60349> (Megtekintve: 2023.07.25.)

YERKES, Sarah –ALHOMOU, Maha (2022): *One Year Later, Tunisia's President Has Reversed Nearly a Decade of Democratic Gains*. 2022.06.22. Forrás: <https://carnegieendowment.org/2022/07/22/one-year-later-tunisia-s-president-has-reversed-nearly-decade-of-democratic-gains-pub-87555> (Megtekintve: 2023.07.25.)

ZAWYA (2023): *Tunisia-EU deal: „Migration should ne considered under broader perspective”*. 2023.07.18. Forrás: <https://www.zawya.com/en/economy/north-africa/tunisia-eu-deal-migration-should-be-considered-under-broader-perspective-w6pmvni5> (Megtekintve: 2023.07.25.)

HORIZONT ELEMZÉSEK

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

Szerkesztés és tördelés: Györgyi Dominika Zita

Lektorálta: Pénzváltó Nikolett

Borítókép: shutterstock.com

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

Az elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Migrációkutató Intézet álláspontjának.

© Kmeczkó Sára, 2023

© Migrációkutató Intézet, 2023

ISSN 2677-1780